

Budsjetthøring Statsbudsjettet 2022 – familie- og kulturkomiteen

Først vil vi takke for anledningen til delta på denne høringen. Det oppleves særlig viktig i år, da forslaget til statsbudsjettet for 2022 har en ensidig vektlegging av arkiv som kulturarv og historiske kilder.

Norsk Arkivråd er landets største faglige interesseorganisasjon for informasjonsstyring, dokumentasjonsforvaltning og arkiv, stiftet 25. oktober 1961. Organisasjonen har om lag 1000 medlemmer fra alle deler av landet og fra bedrifter og organisasjoner fra offentlig og privat sektor. Våre medlemmer jobber med og er spesielt opptatt av primærfunksjonen til dokumentasjon og arkiv. En god dokumentasjonsforvaltning som forutsetning for at virksomheter ivaretar sitt samfunnsansvar, drives effektivt, og etterlever kravene til eksempelvis etterrettelighet, etterprøvbarehet, åpenhet og personvern.

Årets budsjett viderefører vektleggingen av arkivenes verdi som kulturarv. Prioriteringene er å skanne mer papirarkiv for å kunne formidle på digitalarkivet. Vi er ikke uenige i at det er verdifullt å gi allmennheten tilgang til gamle arkiv på denne måten. Problemet er at det i omtalen og prioriteringene av arkiv kun snakkes om historie og kultur. Arkiv er også informasjonsressurser i virksomheten som skaper og bruker dem. Ressurser som må styres slik at de bidrar til at virksomheten når sine mål, er etterrettelige og gjennomsiktede.

Når arkiv dannes i dag kalles det dokumentasjonsforvaltning og skjer med utgangspunktet i virksomhetens eget behov for å dokumentere sin tjenesteproduksjon, sine prioriteringer og sine vedtak. Det handler om å drive virksomheten effektivt, om god forretningsskikk og om sporbarhet i handlingene. Dokumentasjonsforvaltning handler om forenkling, fornying og forbedring. Og ikke minst om etterlevelse av lover og regler; og innbyggernes demokratiske rettighet til å se forvaltningen i kortene, offentlighetsprinsippet.

Arkivverket har fire mål gjengitt i budsjettet, ett av dem er å fremme «velfungerende dokumentasjonsforvaltning og arkivering i offentlig sektor». Vi ser ikke at dette målet er støttet av prioriteringene for arkivformål og etterlyser en anerkjennelse av ansvaret for arkivene i denne delen av livssyklusen. Det kan gå opp mot 30 år, en generasjon, før dokumentasjonen fra en virksomhet kommer over dørstokken til Arkivverkets gjemmer. I denne perioden må dokumentasjonen ivaretas slik at det blir pålitelige arkiv som overføres til arkivdepotene. Det er derfor viktig at dere som beslutningstagere anerkjenner og er bevisste på hvor kritisk kvaliteten på dokumentasjonsforvaltningen i virksomhetene er for hva som vil finnes hos Arkivverket og de kommunale arkivdepotene (IKA-ene) i fremtiden. Norsk Arkivråd er bekymret for at kildene til dagens myndighetsutøvelse, inngripen ovenfor svake grupper, eller strategiske eller politiske beslutninger, vil være skrinne, mangelfulle og mindre troverdige, fordi informasjon aldri ble sikret som dokumentasjon og arkivert.

Den negative utviklingen for dokumentasjonsforvaltning i offentlig sektor forsterkes av et tafatt forslag til ny arkivlov som kom på høring i oktober. Der NOU 2019:9 «Fra kalveskinn til datasjø» var fremtidsrettet og kanskje i noen grad litt overmodig har det nye lovforslaget så vidt pusset litt på lovteksten. Det hjelper ikke at intensjonen for dokumentasjonsforvaltning er god når bestemmelsene bare er opptatt av å verne arkiv i en kontekst av at de ses på som kulturminner. Halvannet års bearbeiding av høringsvarene på NOU 2019:9 i kulturdepartementet har resultert i et nytt lovforslag som er svært likt dagens utdaterte lov. Forslaget tydeliggjør behov for en sterkere prioritering av det videre arbeidet med arkivlovens forskrifter. Forvaltningen trenger et regelverk som den kan styre etter slik at dokumentasjonsforvaltningen blir et virkemiddel for en åpen og samordnet forvaltning som ivaretar demokratiske verdier og fremmer effektiv bruk av ressurser.

Forslaget til ny lov slik det foreligger virker nesten avkoblet fra digitaliseringen og moderniseringen som NOU 2019:9 pekte på. Situasjonen i dag er at altfor mye av dokumentasjonen forblir utenfor virksomhetenes kontroll lagret i IT-løsninger som er vanskelige å regulere med et utdatert lovverk. Det legges liten vekt på å se arkiv i sammenheng med utviklingen av digitale tjenester, livshendelser og andre løsninger som gjør at innbyggerne får bedre tjenester uten at det koster flere ressurser. I digitaliseringen kalles dokumentasjonen «data» og det vektlegges deling og gjenbruk, innenfor kulturfeltet kalles den «kulturarv». Vi kaller det dokumentasjon og vi er opptatt av at både digitale tjenester til innbyggerne og kulturarven bør tuftes på styring av og tilgang til pålitelig digital dokumentasjon. Det er denne tilgang og pålitelighet som må ivaretas over tid når dokumentasjonen en dag blir arkiv hos Arkivverket og andre arkivdepot.

Skal Norge lykkes med effektivisering må man være opptatt av god og effektiv oppgaveløsning, og den beste og mest brukervennlige dialogen med innbyggerne. Da mener vi det er en forutsetning at dokumentasjonen som skapes underveis i all offentlig tjenesteproduksjon er sikret, gjort tilgjengelig og gjenfinnbar, og at den er autentisk og beholder sin bevisverdi over tid. Det kalles arkiv og handler om så mye mer enn kulturarv.

Vi ber dere om å være kritiske til å vedta en arkivlov som fortsetter å behandle arkiv ensidig som kulturminner. Vi ber dere også om å være utålmodige med å få på plass nye forskrifter til ny arkivlov. Og vi ber dere være opptatt av å vedta et samlet regelverk som også ivaretar digital dokumentasjonsforvaltning når disse beslutningen kommer til Stortinget. I budsjettet bør det derfor settes av mer midler til at Arkivverket kan arbeide med å fremme velfungerende dokumentasjonsforvaltning og arkivering i offentlig sektor og det bør de gjøre i samarbeid med Digitaliseringsdirektoratet, Direktoratet for forvaltning og økonomistyring og Brønnøysundregistrene. Er ikke det mulig som en del av Kulturdepartementets budsjett bør den delen av Arkivverkets mål flyttes til et annet departement.

Takk for oppmerksomheten!